

Ш44/4 Усв
Р-Т39

Ш4414 Укр)
Т39

П. ТИЧИНА

П Л У Г

ВИД. Т-ВО „ДРУКАРЬ“. КИЇВ

1 9 2 0

Б27416884

ПЕЧАТНЯ ВИДАВНИЧОГО Т-ВА „ДРУКАРЬ“.

Дорогому братові
Євгену Тичині
присвячую

Вітер.
Не вітер — буря!
Трощить, ламає, з землі вириває...
За чорними хмарами
(з блиском! ударами!)
за чорними хмарами мільйон мільйонів
мускулястих рук...
Котить. У землю врізає
(чи то місто, дорога, чи луг)
у землю плуг.
А на землі люде, звірі й сади,
а на землі боги і храми:
о пройди, пройди над нами,
розсуди!

Ї були такі, що тікали.
В печери, озера, ліси.
— Що ти за сило еси?—
питали.
І ніхто з них не радів, не співав.
(Огняного коня вітер гнав—
огняного коня—
в нóчі—)
І тільки їх мертві, росплющені очі
відбили всю красу нового дня!
Очі.

С І Й Т Е....

Сійте в рахманній чорнозем
з пісцею, грою...
Над долиною, низом—
сонце горою!

Робіте—прокинувся вулик.
Тверезить земля:
од вас я, од вас тільки волі—
жодних кривлянь!

Будьте безумні—не зимні.
Нові, по нові марсельези!
Направо, наліво мечі—
ставте діези в ключі!

Ударте у мідь, обезхмарте!
Вірте (не лірте!), ідіть,
фанфарами крикніть вночі:
діези, діези в ключі!

І БЕЛИЙ І БЛОК...

І Белий і Блок і Єсенін і Клюєв:
Росіє, Росіє, Росіє моя!
...Стоїть сто-ростерзаний Київ,
і двіста розіп'ятий я.

Там скрізь уже: сонце!—співають: Месія!—
Тумани, долини, болотяна путь...
Воздвигне Вкраїна свого Мойсея,—
не може ж так бути!

Не може ж так бути, о, я чую, я знаю.
Під регіт і бурю, під грім од повстань
од всіх своїх нервів у степ посилаю—
поете, устань!

Чорнозем підвівся і дивиться в-вічі,
і кривить обличча в кривавий свій сміх.
Поете, любити свій край не є злочин,
коли це для всіх!

НА МАЙДАНІ...

На майдані коло церкви
революція іде.
— Хай чабан!—усі гукнули:
за отамана буде.

Прощавайте, ждіте волі,—
гей, на коні, всі у путь!
Закипіло, зашуміло—
тільки прапори цвітуть...

На майдані коло церкви
посмутились матері:
та світи ж ти їм дорогу,
ясен місяць угорі!

На майдані пил спадає.
Замовкає річ...
Вечір.
Ніч.

ЯК УПАВ ЖЕ ВІН....

Як упав же він з коня
тай на білий сніг.
— Слава! Слава!—докотилось
і лягло до ніг.

Ще ж як руку притулив
к серцю ік свому.
Рад би ще він раз побачить
отаку зіму.

Гей, рубали ворогів
та по всіх фронтах!
З криком сів на груди ворон,
чорний ворон-птах.

Вдарив революцьонер—
захитався світ!
Як вмірав у чистім полі—
слав усім привіт.

ПЕРЕЗОРЮЮТЬ ЗОРІ....

Перезорюють зорі.
Перевочують ніч.
На східень у всі сторони—
меч! меч! меч!

З піснями, з молотками!—
(мотив-локомотив!)—
Назустріч їм заводи,
води, жита...

В її—напнуті перса!
Він ввесь—локомотив!—
Назустріч їм заводи,
води, жита...

Як стомляться—обнявшись,
на спадень знову спать.
Од тіла їх пахучого
рбсяний піт...

І БУДЕ ТАК....

І буде так—

Сліпі: де ж те небо—я не бачу?

Глухі: мені здається, правду я б почув!

Каліки: плачу,

Од болю кричу!

І буде так—

Фальшиве небо сміхом хтось розколе.

І стане світ новий і люде як боги.

І скрізь, де буде поле,—

Плуги, плуги...

МІЖПЛАНЕТНІ ІНТЕРВАЛИ...

Міжпланетні інтервали!
Сонце (скрізь цей сон!), Юпітер...
А між ними не хорали —
Вітер

Марс — як бога! — Марс, Венера.
— скрізь там ждуть як бога друга:
Очі революцьонера,
Туга

Крик в міжзоряному лові:
Ми б цвіли, пили б веселе! —
Так душа, душа в полоні,
Леле

Ми б як трави, як отави...
Так ті ж самі скрізь прокльони!
Крають серце не октави —
Нони

2741688

ЗРАЗУ Ж ЗА СЕЛОМ....

Зразу ж за селом —
всіх їх розстріляли,
всіх пороздягали,
з мертвих насміхали,
били їм чолом.

Випала ж зіма!—
Що тепер всім воля,
врізали вам поля,
в головах тополя,
а голів нема.

Як счорніла ніч—
за селом світило,
з співами ходило,
берегло, кадило
безневинну січ.

НА МОГИЛІ ШЕВЧЕНКА.

I.

І, уклонившись праху,
ми сходили з гори.
— І знов тиран. І знов неволя.
Хрипкий далекий пароплав
сигару закурив...
Сонхвиля.
Як раптом за Дніпром хтось викресав огню.
Уперся в дощові стовпи,
струснув:
пий, земле, пий!
упийся од повстань!
...Забренів струнний гнів.
Заходили дерева і пристань.
І човни полякались, мов коні...
Червоно-си'-зелє' дугасто сказало всім
здраслуй—
і почало брать воду.
А в мені—
(забренив струнний гнів)—
Ой, буде ще потоцу,
і сміху,
і вина.

НА МОГИЛІ ШЕВЧЕНКА.

II.

Спинились ми на „Чайці“.
Васильченко з „Кармелюком“,
я—з „Сковородою“.
Пригадую: в ріці
задумавсь місяць...
А на веранді над водою
пісні і карти круг стола:
приїхали, бач, до Тараса
од Скоропадського Павла,
од свинопаса!
Жалілися: нема добра,
а ми ж добра всім хочем.
Росію нам „собрать“ пора!
Павлу послужим „между прочим“,
а там...
Кривавивсь місяць по краям.
Заснув товариш мій селюк.
... а там не випустим із рук!
І враз заплакала вода...
І нівкого було спитать:
кого ж нам на Україну ждять?
— Кармелюк.
— Сковорода.

НА МОГИЛІ ШЕВЧЕНКА.

III.

А за Трипіллям на горі
уже гремів Зелений.
Заворушилися в Таращі...
— дощі, дощі—
Пішли ми в Канів.
Вишневі вулички, базар.
Театр немов обора.
А вниз, до річки, від Собора—
все яр та яр...
Кого ж то б'ють?—І це свобода?
—Мовчи! карательний отряд
не може взяти хабара?—
Коли вже здохне лютий гад
і не душитиме народа!
Вертаємось...—Пора!
Пора!—стрічають нас на „Чайці“.
Куди пора? тікати? від кого?
Підем і ми в повстанці—сміємось...
І хтось промовів:
чекайте,
отут живе ж десь Винниченко.
Ой Княжа Гора!
височенька.

М Е С І Я.

Уявляю—

(страшна мить!)—

Прийде, заридає з одчаю
і сонце затьмить.

Хтось кине слово п'яне:

— В розстріл! на тротуар!

І місяць встане
як на пожар.

Замість дощу, замість роси—
каміння з неба...

І чиїсь голоси:

— Не треба! не треба!

Каліка, поспішаючи кудись, наступить
на дитину.

І всі будуть кричать без упину:

— Месію! Вітайте Месію!

— Осанна Йому, Він прийшов!

І кров

смертний екстаз перетворить у мрію.

ІЗ ЦИКЛЮ „СОТВОРІННЯ СВІТУ“.

I.

Спервовіку не було нічого—
тільки сила,
рух!

Спервовіку замість бога
огняні крила,
а над усім дух...

І підняв огонь свої долоні:
бурі веселі!—
хоче думать туман.

Змовкли хори червоні.
І встали скелі.
Зашумів океан...

день перший

ІЗ ЦИКЛЮ „СОТВОРІННЯ СВІТУ“.

II.

Вже би' заснув сиз вечір.
Заснула Єва—тихо.
Лежить отара—ніч.

Адам з шатра виходить.
Прийшов і став—печера.
Росклав огонь—кує.

Взоріли бяху зорі.
Збудилась Єва—тихо.
Дзвенить залізо?—ніч.

Прийшла: йди спать!—не чує.
Стоїть Адам—задумавсь.
А коло нього—плуг.

день другий

ІЗ ЦИКЛЮ „СОТВОРІННЯ СВІТУ“.

III.

Пустили бідних на поталу
займанщині і капіталу.

Сами ж на троні як царі:

„Ми тут внизу, боги вгорі.
Ідїть на фабрики й копальні,
нещасні торбарі!“

Гукнули бідні: ближні й дальні!
Не телеграми привітальні,
а кулю в лоба глитаям!

Візьмім, візьмім на гострі леза!
Всім краям—
Марсельеза!

день передостанній

ЛИСТИ ДО ПОЕТА.

Тріптих. I.

Елади карта, Коцюбинський,
на етажерці лебідь:
оце і вся моя кімната,—
заходьте коли-небудь!

Я привітаю наче друга.
Ах я давно Вас ждала,
ще як над книжкою поезій
сміялася, ридала.

Мені все сниться: сонце, співи,
і Ви, і день весняний.—
І от я з Вами вже знайома,
поете мій коханий.

Прийдіть сьогодні: в мене вдома
лиш я сама та квіти.
Я цілий вечір буду ждати,
боятись і радіти...

ЛИСТИ ДО ПОЕТА.

II.

Ви десь, мабуть, не з наших сел,
або ж... о ні, не смію.
Читала Вас я—і не все,
не все я розумію.

Чи я у полі, чи в лісу—
усе мені здається:
у Вас у книжці неживе,
а тут живе, сміється...

Про Вас недавно хтось писав:
„Поезії окраса“.
А все ж таки у Вас не так,
не так, як у Тараса.

Про все в Вас єсть: і за народ,
і за недолю краю.
А як до серця те узять—
даруйте, я не знаю.

ЛИСТИ ДО ПОЕТА.

III.

Я комуністка, хожу в „чужому“,
обрізала косу.—

І Вам не соромно співати
в цей час про сонце, про красу?

Пишу до Вас, бо так схотіла.

Скажіть мені:

кому потрібні рахитичні
оті сонети та пісні?

Народу, скажете? голодним?—

Нещасна, жалка ж та рука,
що тріолетами годує
робітника.

Поки прощайте, не здивуйте —
це ж не любовний лист.

А втім скажу: Ви — сила,
і з Вас ще буде комуніст.

МАДОННО МОЯ...

I.

Мадонно моя, Пренепорочна Маріє,
прославлена в віках!
На наших самотних вівтарях
лиш вітер віє...

Пройди над нами з омофором,
заритай над селом.—
Уже ми Тобі ані пісень, ні псалом
не воспоем диким хором.

— Жона відважна, діва гріховна
гряде до нас.
Нагая—без одежи, без прикрас—
чарує, мов та рожа повна.

Схились, Мадонно, на причілок
останньої хати в селі.
Усміхнись—і пійди собі геть по ріллі,
одганяючись од куль, як од пчілок...

МАДОННО МОЯ...

II.

Вже славлять, співають
нове ім'я.

(Ave, Maria,
Калино моя!)

Іде і сміється:
життя! квіток!
Сонце на скрипку,
хмарки у танок.

На бедрах, як струнах,
лежить рука.
Здрастуй, дівчино,—
чия ж ти така?

Скажу—не скажу я:
усіх, твоя...
(Ave, Maria,
Калино моя!)

МАДОННО МОЯ...

III.

Мадонно моя, Мати Пречиста,
мій Цвіте Голубий!
Вступає в вік новий
душа чиста.

Замість лелії рожу
цілують уста.
А всеж, як Петро від Христа,
відректися від Тебе не можу.

Із ким тепер, в яку годину
молодий відмолодюсь?
Невже ж не раз не помолюсь
за мое кохання, за людину?

Дзвенить залізо. Мовчать бетони.
За літами літа.
Брени ж у серці, Мріє Золота,
на різні тони...

МАДОННО МОЯ...

IV.

Не з каменю, не з мармору—
з прóстого заліза.

— Ніжна, відважна,
о де ж твоїй хитон?

Де риза злототканная,
скорбні твої очі?—

Струнна осанна,
волошковий тон.

До ночі працюватимем
в полі, як у храмі.

Спій—наливайся
житам в-унісон!

З піснями, з поцілунками
стрінуть нас мадони.

Пізній... залізний...
над персами сон...

ПСАЛОМ ЗАЛІЗУ

I.

Ненавидим прокляту мідь,
бетони і чугуни!
Ой що там в полі, що за гук—
татари, турки, гуни?

Виходим вранці як з печер—
курить по всій країні!..
Замість квіток шаблі, списи
виблискують в долині...

Спахне—ударить—прогремить,
затихне за горою—
І вже спішить і вже шумить
вгорі над головою;—

копне копитом, зареве,
підкине хмару сизу—
І з криком в небо устає
новий псалом залізу.

ПСАЛОМ ЗАЛІЗУ

II.

Десь за морями право, честь.
За окіяном совість.
Хоч би вокзал побіг, гукнув,
розбуркав промисловість!

Заслабло місто: кашель, кров.
На труп—ворони, галки...
Лише часом немов кріз сон
музика й катафалки.

І ходить чутка: генерал
утік із міста вранці.
Без бою, певно, издадуть,
коли кругом повстанці.

Стоїть завод,—не п'є, не їсть,
аж цвіллю взявся знизу...
І мовчки в небо устає
новий псалом залізу.

ПСАЛОМ ЗАЛІЗУ.

III.

Минув як сон блажений час
і готики й бароко.
Іде чугунний ренесанс,
байдуже мружить око.

Нам все одно, чи бог, чи чорт —
обидва генерали!—
Собори брови підняли,
розбіглися квартали.

Над містом зойки і плачі,
немов з перини пірря...
Зомліло, крикнуло, втікло
зелене надвечірря.

Це що горить: архив, музей?—
а підкладіть-но хмизу!..
З прокляттям в небо устає
новий псалом залізу.

ПСАЛОМ ЗАЛІЗУ.

IV.

Начорта нам здалася власть?
Нам дайте хліба, їсти!—
А за повстанцями ідуть,
співають комуністи.

Пождіть, пождіть, товариші,
ще будем їсти й пити.
Коли б ви нам допомогли
капіталістів бити.

Ідуть, ідуть робітники
веселою ходою.
Над ними стрічки і квітки,
немов над молодістю.

Туркоче сонце в деревах,
голубка по карнизу...
Червоно в небо устає
новий псалом залізу.

Р О Н Д Е Л І.

I.

Іду з роботи я, з заводу
маніфестацію стрічать.
В квітках всі улиці кричать:
нехай, нехай живе свобода!

Сміється сонце з небозвода,
кудись хмарки на конях мчать...
Іду з роботи я, з заводу
маніфестацію стрічать.

Яка весна! яка природа!
У серці промені згучать...
— Голоту й землю повінчать!—
тоді лиш буде вічна згода.
Іду з роботи я, з заводу.

РОНДЕЛІ.

II.

Мобілізуються тополі
під хмарним вітром на горі...
Уже давно ми на порі,
давно всіх кличемо: до волі!

До волі, бідні, босі й голі!
не час сидіти у норі!
Мобілізуються тополі
під хмарним вітром на горі...

Гукнем же в світ про наші болі!
Щоб од планети й до зорі—
почули скрізь пролетарі
за що ми б'ємся тут у полі!
Мобілізуються тополі...

26—II (11—III).

I.

Там на горі за Дніпром
радо кричать прапори:
честь йому, слава, хвала!

Грають оркестри, церкви,
в квітах вітають портрет—
там на горі за Дніпром.

Котиться спів у степи,
йде від села до села:
честь йому, слава, хвала!

Встанемо ж, менші брати,
стрінем пророка свого.—
Там на горі за Дніпром
честь йому, слава, хвала!

26—II (11—III).

II.

Прийшли попи, диктатори (о сором!),—
якраз всі ті, кого Ти не любив.
І хтось Твое погруддя встановив
поміж монастирем, поміж собором.

Стоїш. У далеч дивишся з докором...
Який огонь в душі Твоїй горів,
коли будив Ти, кликав кобзарів
з насильством битися, з царствами, з терором!

Ну що ж, Тарасе! Рад еси, не рад —
дивись який в господі нашій лад,
в сем'ї великій, у громаді вольній.

Дивись. Мовчи. Хоча б схотів і їсти—
нічого не кажи Первопрестольній.—
Бо ще й Тебе пошиють в шовіністи.

Я ЗНАЮ....

Я знаю: вас не раз ще прокленуть
нові співці, нова краса-голота—
за те, що з рідного свого болота
не зразу вийшли ви на вольну путь.

Спитають вас, до суду поведуть:
ви прославляли лінь, а де ж робота?
Чого замість човна пускали плота,
жахаючись того, що зветься Суть?—

Так годі спать! виходьте на дорогу!
Людині гимн, Людині, а не богу!
Майбутньому всю душу—славний дар!

Горіть! Дивіться сонцю просто в вічі!
Бо стогне світ од „геніїв“—нездар.
І жить сами не будете ви двічі...

ГНАТОВІ МИХАЙЛИЧЕНКУ

Не уявляем, як ти тлієш,
як у землі сирій лежиш,—
бо завше ти живєш, гориш,
бо вічно духом пломенієш.

Ще ти воскреснеш, зазорієш,
в мільйонах встанеш, закипиш:
чого, чого, народе, спиш,
чом не дерзаєш ти, не смієш?—

Тебе замучили кати...
Омарсельзєзєні світи
взялись жалобою та горем.

Заприсягаєм: в час побідний—
хай смерть—а ворога поборем!
О брате наш, о любий, рідний...

ОДИН В ЛЮБОВ....

Один в любов, другий у містику,
а третій в гори, де орли...
І от якомусь гімназисту
вкраїнську музу віддали.

І от перебивають копію
з солодких руських поетес.
Ідуть з утопії в утопію—
і називають це „Sagesse“.

А справжня муза неомузена
там десь на фронті в ніч суху
лежить запльована, залузана
на українському шляху.

Чого ж кричим, сліпі, задурені:
„хто грім наклав—отой поет“,—
цигарки палим недокурені
та затягаємось в керсет?

Чи вже втомилась наша нація,
чи недалеко до кінця,—
що в нас чудова профанація
і майже жодного співця!

І майже жодної поезії,
яка б нас вдарила!—Нема.
Самі предтечі анестезії
та лиш розгубленість сама...

ПЛЮСКЛИМ ПРОРОКАМ.

До вас, казенні поети, офіціантики,
до вас моє слово, мій гнів.
Не робіть, не робіть ви романтики
з червоної крові братів!

Упивайтесь славою, винами,
взивайтесь жерцями краси,—
та не плачте, не вийте над домовинами,
як пси.

Фальшива естетика, грація
для вас навіть там, де гроби.
Що вам всесвітня федерація,
продажні натхненці, раби?

Що те братерство, коли вам еротика?—
Змовкніть, од могил одійдіть!
Революції від вас, як од нерівного гнотика,
тільки чадить...

ПАЛІТЬ УНІВЕРСАЛИ....

Паліть універсали, топчіть декрети:
знов порють животи прокляті багнети!
Проклинайте закони й канцелярський сказ—
Воля!—єдиний хай буде наказ.

Воля! воля!—серце в грудях...
Знов як рабів распинають на людях.
Знову кайдани, тюрма, й шомполи,
і слово невільне мов з-під поли.

Хто має право примусить людину?
Хто може ніч обернути за днину?
І хто такий мудрий, щоб зразу нас всіх
повісив за правду, єдиний наш гріх?

Паліть універсали, топчіть декрети:
знов порють животи прокляті багнети!
Проклинайте закони й канцелярський сказ—
Воля!—єдиний хай буде наказ.

	СТОР.
Мадонно моя I	29
II	30
III	31
IV	32
Псалом залізу I	33
II	34
III	35
IV	36
Ронделі I	37
II	38
26—II (11—III) I	39
II	40
Я знаю	41
Гнатові Михайличенку	42
Один в любов.	43
Плюсклим пророкам	45
Паліть універсали	46

PA 505214